

Chambre des Représentants

SESSION 1960-1961.

29 DÉCEMBRE 1960.

COMMUNICATION AU PARLEMENT

concernant le programme quinquennal d'expansion économique, présentée par MM. les Ministres de la Coordination Economique et des Affaires Economiques.

MESDAMES, MESSIEURS.

Le Gouvernement, dans sa déclaration du 27 septembre à la Chambre des Représentants, avait annoncé un programme d'expansion économique : « ... le Gouvernement prend la responsabilité de déclencher et de développer un programme équilibré et rationnel portant sur une période quinquennale et qui doit, par sa réalisation, conduire la Belgique à un stade nouveau dans l'histoire du progrès économique et social ».

Ce programme gouvernemental prévoit un triple objectif :

- 1° Porter l'augmentation, en termes réels, du produit national brut à 4 % par an au moins;
- 2° Assurer le plein emploi, notamment par la création de 20 000 emplois nouveaux par an;
- 3° Réorienter l'économie belge en faveur des secteurs en expansion structurelle.

Le titre I de l'Exposé des Motifs du projet de loi d'expansion économique, de progrès social et de redressement financier, précise : « Après discussion, le programme sera présenté au pays sous forme de publication officielle. Une première esquisse du programme quinquennal sera publiée avant le 1er janvier 1961 ».

Le présent document constitue la base du programme annoncé.

Il ne s'agit encore que de quantifier les objectifs généraux et d'indiquer les méthodes qui seront suivies pour élaborer un programme plus détaillé et pour le réaliser. Ce programme ne couvre d'ailleurs pas la totalité de la politique économique : il vise essentiellement le taux de croissance à moyen terme et la transformation structurelle de l'économie en faisant abstraction des fluctuations conjoncturelles.

Mais il est clair que l'évolution structurelle souhaitée se réalisera à travers des mouvements cycliques. Aussi, le Gou-

Kamer der Volksvertegenwoordigers

ZITTING 1960-1961.

29 DECEMBER 1960.

MEDEDELING AAN HET PARLEMENT

betreffende het vijfjarenprogramma voor economische expansie, gedaan door de heren Ministers voor de Economische Coördinatie en van Economische Zaken.

DAMES EN HEREN,

In haar verklaring van 27 september vóór de Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft de Regering een programma voor economische expansie aangekondigd : « ... de Regering neemt de verantwoordelijkheid een evenwichtig en rationeel programma uit te werken en te ontwikkelen, gaande over een periode van vijf jaar en dat door zijn verwezenlijking België moet leiden naar een nieuw stadium in de geschiedenis van de economische en sociale vooruitgang ».

Dit Regeringsprogramma voorziet een drievoudige doelstelling :

- 1° De verhoging, in reële termen, van het bruto nationaal produkt brengen op ten minste 4 % per jaar;
- 2° De volledige tewerkstelling verzekeren door te voorzien in 20 000 nieuwe betrekkingen per jaar;
- 3° De Belgische economie te heroriënteren ten gunste van de sectoren die een economische expansie kennen.

Titel I van de Memorie van Toelichting van het wetsontwerp voor economische expansie, sociale vooruitgang en financieel herstel preciseert : « Na bespreking, zal het programma aan het land voorgesteld worden onder de vorm van een officiële publikatie. Een eerste schets van het vijfjarenprogramma zal vóór 1 januari 1961 bekend gemaakt worden ».

Onderhavig document bevat de basiselementen van het aangekondigde programma.

Het gaat hier vooralsnog om een kwantificering van de algemene objectieven en om het aanwijzen van de methodes die dienen gevolgd voor de opstelling en de realisatie van een meer gedetailleerd programma. Dit programma omvat trouwens niet de totaliteit van de economische politiek : essentieel vestigt het zijn aandacht op het groeiritme op halflange termijn en op de structurele wijzigingen van de economie, waarbij abstractie gemaakt wordt van de conjuncturele schommelingen.

Het is evenwel duidelijk dat de gewenste structurele evolutie zich zal voltrekken doorheen cyclische bewe-

vernement, qui entend maintenir la souplesse de sa programmation, présentera des programmes annuels proposant l'adaptation des tranches prévues du programme quinquennal en même temps que les mesures (comme les travaux à caractère conjoncturel prévus dans le projet de loi relatif aux investissements de travaux publics) destinées à compenser l'effet de fluctuations dans l'activité économique. Ainsi le Gouvernement a l'intention d'intégrer sa politique d'évolution structurelle et sa politique conjoncturelle, de même que les mesures d'urgence prévues en faveur de certaines zones de développement par les lois de juillet 1959.

Ces programmes annuels, établis en fonction de la conjoncture et d'événements imprévus, marqueront les étapes du programme quinquennal et le modifieront éventuellement. Ainsi, sera maintenue une flexibilité suffisante pour permettre les adaptations nécessaires.

Avant de s'engager dans cette voie nouvelle, le Gouvernement désire en informer le Parlement, organe suprême de la nation.

De même manière, le Parlement sera tenu au courant de l'avancement des travaux, ainsi que des programmes annuels.

Les objectifs du programme quinquennal sont présentés en termes d'emploi, de production et d'investissements. Ils sont basés sur une première étude des ressources du pays, actuelles et potentielles : d'une part, la population active et son évolution, d'autre part, l'équipement de l'industrie, du commerce et des transports et, enfin, la productivité de l'appareil économique ainsi que l'épargne qui deviendra disponible pour l'améliorer.

Ces objectifs généraux sont d'ailleurs sujets à révision. Comme tout planning, celui-ci procède par étapes. Le véritable travail de programmation ne fait encore que commencer.

Les premières études sont déjà en cours avec les représentants qualifiés des secteurs économiques : elles portent sur l'évolution des marchés et les possibilités de production compétitives en Belgique. Il faudra ensuite fixer, de commun accord, des programmes sectoriels d'expansion, qui devront s'intégrer dans un ensemble : il faudra s'assurer que les moyens existent, et la volonté, pour les réaliser.

En effet, les emplois créés dans l'industrie et le secteur tertiaire ne seront permanents que s'ils sont affectés à des productions rentables. Une programmation valable suppose non seulement l'accord, mais une étroite coopération des intéressés. Le Gouvernement lance ici un appel pressant à tous les dirigeants économiques et sociaux des syndicats comme du patronat, de l'agriculture comme des classes moyennes, pour qu'ils collaborent à un effort national. Les formes de cette coopération et les méthodes de travail sont suggérées dans le texte.

La plupart des départements de l'Etat devront contribuer à cette politique. Ce ne sont pas seulement, à côté de la Coopération Economique, les Affaires Economiques, l'Agriculture et les Classes Moyennes; les départements de l'Emploi, des Finances, du Commerce Extérieur, des Communications et des Travaux Publics y auront un rôle d'importance comparable.

Dans d'autres départements, comme ceux de la Santé Publique, de la Défense Nationale, de l'Instruction Publique, de la Prévoyance Sociale et de l'Intérieur, une contribution importante devra également être apportée.

gingen. Het is om deze reden, dat de Regering, die in haar programmatie voldoende soepelheid wenst te handhaven, jaarlijkse programma's zal mededelen, die voorstellen zullen formuleren inzake aanpassing van de voorzienen tranches van het vijfjarenprogramma, samen met maatregelen (zoals de werken met conjunctureel karakter voorzien in het wetsontwerp betreffende de investeringen van openbare werken) bestemd om de gevolgen van de schommelingen in de economische activiteit te compenseren. De Regering heeft dus de bedoeling een integratie tot stand te brengen tussen haar structurele ontwikkelingspolitiek en haar conjuncturele politiek, samen met de maatregelen voorzien ten gunste van bepaalde ontwikkelingszones bij de wet van juli 1959.

Deze jaarlijkse programma's, opgesteld in functie van de conjunctuur en onvoorziene gebeurtenissen, zullen de etappes van het vijfjarenprogramma afbakenen en het eventueel wijzigen. Aldus zal voldoende flexibiliteit bewaard blijven om de noodzakelijke aanpassingen toe te laten.

Alvorens deze nieuwe richting in te slaan, wenst de Regering het Parlement, hoogste gezag van de Natie, hierover in te lichten.

Op dezelfde wijze, zal het Parlement op de hoogte gehouden worden van de vorderingen van de werkzaamheden, alsook van de jaarlijkse programma's.

De objectieven van het vijfjarenprogramma worden uitgedrukt in termen van tewerkstelling, produktie en investeringen. Zij steunen op een eerste studie van de middelen, actuele en potentiële, waarover het land beschikt : enerzijds, op de actieve bevolking en haar evolutie, anderzijds op de uitrusting van de industrie, de handel en het vervoer, en uiteindelijk op de produktiviteit van het economisch apparaat, alsook op de besparingen die beschikbaar worden om dit te kunnen verbeteren.

Deze objectieven zijn trouwens voor herziening vatbaar. Zoals elke planning, moet ook deze etappegewijs aangevat worden. Het werkelijke programmatiewerk neemt slechts een aanvang.

De eerste studies zijn reeds aan gang met de bevoegde vertegenwoordigers van de economische sectoren : zij hebben betrekking op de evolutie van de markten en op de competitieve produktiemogelijkheden voor België. In gemeenschappelijk overleg, zal het er dan op aankomen sectoriële expansieprogramma's vast te leggen, die ingeschakeld zullen worden in een globaal geheel : men zal zich moeten overtuigen van het bestaan van de middelen en van de wil ter verwezenlijking.

Inderdaad, de tot stand gebrachte betrekkingen in de industrie en in de tertiaire sector zullen slechts bestendig zijn in zoverre ze verband houden met rendabele produkties. Een geldige programmatie veronderstelt niet alleen een akkoord, maar een nauwe medewerking van de betrokkenen. De Regering doet hier een dringend beroep op alle economische en sociale leiders, zowel van syndicale als van patronale zijde, van de landbouw als van de middenstand, opdat zij hun medewerking zouden verlenen aan een nationale inspanning. De vormen van deze samenwerking en de werkmethode worden verder voorgesteld in deze tekst.

De meeste departementen van de Staat zullen hun bijdrage moeten leveren tot deze politiek. Het betreft hier niet enkel Economische Coördinatie, Economische Zaken, Landbouw, Middenstand, maar eveneens de departementen Tewerkstelling, Financiën, Buitenlandse Handel, Verkeerswezen, Openbare Werken, die een even belangrijke rol dienen te spelen.

De andere departementen, zoals deze van Volksgezondheid, Landsverdediging, Openbaar Onderwijs, Sociale Voorzorg en Binnenlandse Zaken, zullen eveneens een belangrijke bijdrage moeten leveren.

L'ensemble de l'action gouvernementale devra contribuer à créer les conditions dans lesquelles les initiatives ont les meilleures chances de naître et de réussir.

Le Gouvernement ne sous-estime pas les difficultés de la tâche qu'il s'est assignée. Il sait que fixer des objectifs ne suffit pas pour les atteindre, et que les déclarations ne créent pas des emplois nouveaux; il sait aussi que des résistances sont inévitables de la part de ceux dont les positions acquises ou les privilèges ne sont pas compatibles avec l'expansion économique et le renouvellement des structures qu'elle implique. Toutefois, le Gouvernement dispose aujourd'hui d'une gamme étendue d'instruments pour réaliser sa politique. Tous ses moyens d'action seront mis en œuvre de façon ordonnée pour réaliser les objectifs auxquels le Gouvernement assigne une priorité absolue.

Le Ministre de la Coordination Economique.

Het geheel van de activiteiten van de Regering zal er moeten toe bijdragen om de voorwaarden tot stand te brengen die het best bijdragen tot het verwekken en doen slagen van de nodige initiatieven.

De Regering onderschat de moeilijkheden niet van de taak die ze zich toegewezen heeft. Zij is er zich van bewust, dat het vaststellen van doelstellingen niet volstaat om ze te verwezenlijken, en dat verklaringen geen nieuwe werkgelegenheden scheppen; zij weet ook dat weerstanden onvermijdelijk zijn, van diegenen waarvan de verworven posities of voorrechten niet te verenigen zijn met economische expansie en met de hernieuwing van de structuren die er mede gepaard gaan. Vandaag de dag beschikt de Regering evenwel over een brede gamma instrumenten om haar politiek te verwezenlijken. Al deze actiemiddelen zullen op een geordende wijze ingezet worden om de objectieven, waaraan de Regering een absolute prioriteit verleent, te verwezenlijken.

De Minister voor Economische Coördinatie.

A. DEQUAE.

Le Ministre des Affaires Economiques.

De Minister van Economische Zaken.

J. VAN DER SCHUEREN.

PROGRAMME QUINQUENNAL D'EXPANSION ECONOMIQUE.

PREMIERE NOTE DE PROGRAMMATION.

I. — Eléments de départ.

L'économie belge paraît être entrée dans une phase où son taux de croissance se ralentit très fortement.

Si l'on mesure l'évolution du produit national brut d'un sommet conjoncturel à l'autre, on constate que l'accroissement annuel a été de 4,35 % de 1948 à 1951, de 3,10 % de 1951 à 1957 et qu'il sera sans doute moins de 2 % de 1957 à 1961.

Ce dernier chiffre sera sans doute influencé par les conséquences de l'affaire congolaise, mais pas de façon très sensible.

Ce ralentissement du dynamisme de notre économie devient plus frappant encore par comparaison avec l'évolution des pays voisins. Les comparaisons avec les autres pays du Marché Commun ont été faites si souvent qu'il ne paraît pas nécessaire de les répéter ici. Il est vrai que la Belgique a une expansion démographique moins rapide et que son industrie a subi le contrecoup de la crise charbonnière.

Si toutefois on mesure le progrès relatif en prenant le produit national par tête d'habitant ou si pour écarter l'industrie charbonnière, on utilise un indice de production de l'industrie manufacturière seule, les comparaisons restent presque aussi défavorables à notre pays.

Ceci risque de nous mettre dans une position difficile à l'orée du Marché Commun. L'expansion plus rapide à l'étranger signifie, en effet, la création d'un grand nombre d'usines nouvelles de haut rendement.

VIJFJARENPROGRAMMA VOOR ECONOMISCHE EXPANSIE.

EERSTE PROGRAMMATIENOTA.

I. — Basisgegevens.

De Belgische economie blijkt thans een fase ingetreden te zijn waarin het groeiritme zeer sterk vertraagt.

Indien men de vergelijking maakt van het verloop van het bruto nationaal produkt van het ene conjunctureel hoogtepunt tot het andere, kan men waarnemen dat de jaarlijkse aangroei 4,35 % bedroeg van 1948 tot 1951, 3,10 % van 1951 tot 1957 en dat hij waarschijnlijk minder dan 2 % zal belopen van 1957 tot 1961.

Dit laatste cijfer zal weliswaar beïnvloed worden door de gevolgen van de Kongolese gebeurtenissen, maar niet op zeer gevoelige wijze.

Deze vertraging van het dynamisme van onze economie is vooral treffend bij een vergelijking met de evolutie in onze buurstaten. De vergelijkingen met de andere landen van de Gemeenschappelijke Markt werden reeds zo dikwijls gemaakt, dat herhaling hier overbodig lijkt. Ongetwijfeld kent België een minder snelle demografische expansie en heeft zijn industrie de weerslag ondervonden van de steenkolen crisis.

Indien men echter de relatieve vooruitgang van het nationaal produkt per inwoner beschouwt of indien, om de steenkoolnijverheid uit te sluiten, een produktie-indexcijfer wordt genomen van de be- en verwerkende nijverheid alleen, voor ons land blijven de vergelijkingen bijna even ongunstig.

Deze toestand dreigt ons in een moeilijke positie te plaatsen bij het begin van de Gemeenschappelijke Markt. Inderdaad, de snellere expansie in het buitenland betekent het scheppen aldaar van een groot aantal nieuwe bedrijven met hoog rendement.

L'on constate que les importations ont augmenté beaucoup plus rapidement que la production domestique. Notre production industrielle avait, en 1959, augmenté de 27,5 % depuis 1950, de 19 % depuis 1953. Le volume des importations pendant ces périodes avait augmenté de 65 % et de 45 %. On peut ajouter que les importations de produits finis ont doublé de 1950 à 1959 ce qui suggère qu'une grande partie de l'augmentation de la demande intérieure a été satisfaite par des produits importés.

Cette expansion plus lente, avec le chômage structurel qui en est la conséquence, s'explique partiellement par la faiblesse relative de notre industrie dans les secteurs de la chimie et des constructions mécaniques et électriques, qui ont connu, en Europe, le développement le plus rapide dans les dernières années.

C'est dans ces secteurs que l'accroissement relatif, à la fois de notre production et de nos exportations, est le plus bas; c'est aussi dans ces domaines que nos importations ont augmenté le plus rapidement.

Cette situation procède sans doute de causes multiples. On a déjà mentionné un accroissement démographique faible et les difficultés de l'industrie charbonnière. On peut y ajouter l'existence d'un marché intérieur relativement étroit en dépit du Benelux et le taux de protection élevé appliqué, par les pays voisins, aux produits finis.

Ce n'est pas le lieu toutefois d'entrer dans l'analyse et dans la discussion des causes qui ont déterminé notre situation dans le passé. Le but ici est seulement de poser le problème en indiquant que notre situation industrielle à l'orée du Marché Commun n'apparaît pas entièrement satisfaisante et de souligner qu'un effort substantiel de redressement devra être fait pour assurer à notre pays la place à laquelle il peut prétendre dans le cadre européen.

C'est en se basant sur cette situation que le Gouvernement propose aujourd'hui la mise en route d'un plan quinquennal destiné à assurer le plein emploi et un taux de croissance plus rapide pour notre économie.

II. — Projection du revenu national.

Une des difficultés de pareil programme est que la politique doit viser à atteindre, à la fois, le plein emploi et une augmentation rapide de la productivité du travail.

Cette dernière, en effet, est indispensable, pour assurer la position compétitive de notre industrie sur le marché intérieur comme à l'exportation. L'augmentation de la productivité libère toutefois des forces de travail et un développement rapide de l'industrie est nécessaire pour les absorber. Il faut donc un taux de croissance élevé de l'économie pour pouvoir atteindre simultanément des objectifs de plein emploi et de haute productivité qui détermineront et notre place dans le Marché Commun et l'amélioration de notre niveau de vie.

A son tour, un relèvement substantiel du taux de croissance va demander un effort considérable d'investissements supplémentaires.

L'économie belge a déjà accru rapidement sa productivité dans le passé. Un effort d'investissements supplémentaires va normalement accélérer ce processus.

Un taux de croissance élevé de la production nationale apparaît donc comme la seule solution possible aux problèmes qui se posent aujourd'hui à l'économie.

Wij bemerken dat de invoer veel sneller is verhoogd dan de binnenlandse produktie. Onze industriële voortbrenging steeg tussen 1950 en 1959 met 27,5 % en met 19 % sinds 1953. Tijdens deze periode was de invoer aangegroeid met 65 % en 45 %. Men kan hier nog aan toevoegen dat de invoer van afgewerkte produkten verdubbeld is van 1950 tot 1959, hetgeen laat veronderstellen dat een groot deel van de verhoogde vraag op de binnenlandse markt voldaan werd door ingevoerde produkten.

Deze vertraagde expansie, gepaard gaande met de structurele werkloosheid die er een gevolg van is, kan gedeeltelijk verklaard worden door de betrekkelijke zwakheid van onze industrie in de sector scheikunde, en in de elektrische en mechanische constructietakken, die tijdens de laatste jaren de snelste ontwikkeling gekend hebben in Europa.

Het is in deze sectoren dat de relatieve aangroei het geringst is geweest, zowel wat onze produktie als wat onze uitvoer betreft, het is tevens in deze domeinen dat onze invoer het snelst is verhoogd.

Deze toestand is waarschijnlijk het gevolg van menigvuldige oorzaken. Er werd reeds melding gemaakt van de zwakke demografische aangroei en van de moeilijkheden van de steenkoolnijverheid. Hier mag nog aan toegevoegd worden het bestaan, spijs als Benelux, van een relatief klein binnenlands afzetgebied en van een hoog beschermings-tarief dat toegepast wordt op de afgewerkte produkten door onze buurstaten.

Het lijkt ons hier echter niet de plaats om tot een analyse en discussie van de oorzaken die deze toestand in het verleden bepaald hebben over te gaan. De bedoeling is enkel het probleem te stellen, om aan te duiden dat onze industriële positie bij de aanvang van de Gemeenschappelijke Markt geen volledige voldoening schijnt te geven en tevens om te onderlijnen dat een belangrijke inspanning tot herstel zal moeten geleverd worden teneinde aan ons land deze plaats te verzekeren waarop het normaal zou kunnen aanspraak maken in het Europees kader.

Het is op basis van deze toestand dat de Regering thans voorstelt een vijfjarenprogramma op touw te zetten, bestemd om een volledige tewerkstelling en een sneller groei-ritme voor onze economie te verzekeren.

II. — Projectie van het nationaal inkomen.

Een van de moeilijkheden van een dergelijk programma is dat de politiek er moet op gericht zijn om terzelfdertijd de volledige tewerkstelling en een snelle verhoging van de arbeidsproductiviteit te bekomen.

Inderdaad, deze laatste factor is onontbeerlijk teneinde de concurrentiële positie van onze industrie te verzekeren, op de binnenlandse als op de buitenlandse markten. De produktiviteitsverhoging maakt echter werkkrachten vrij, waardoor een snelle uitbreiding van de industrie noodzakelijk is om deze terug op te slorpen. Het economisch leven dient dus een hoge groeicoëfficiënt te bereiken, om tezelfdertijd de objectieven van volledige tewerkstelling en van hoge produktiviteit te verwezenlijken, hetgeen niet enkel onze plaats in de Gemeenschappelijke Markt, maar tevens de verbetering van onze levensstandaard zal bepalen.

Een substantiële verhoging van de groeicoëfficiënt zal op haar beurt een aanzienlijke inspanning op gebied van bijkomende investeringen vergen.

In het verleden wist de Belgische economie een sterke toename van de produktiviteit te realiseren. Deze evolutie zal normaal nog bespoedigd worden door de nodige inspanningen te doen voor bijkomende investeringen.

Een hoge groeicoëfficiënt van de nationale produktie blijkt dus de enige mogelijke oplossing te zijn voor de problemen waarvoor het economisch leven zich thans geplaatst ziet.

Les calculs présentés plus loin sont basés sur une augmentation réelle du produit national de 25 % entre 1959 et 1965, ce qui correspond à un taux de 3,8 % par an.

En fait, le rythme du progrès devra même être plus rapide. Si l'on considère comme probable que, par suite de la situation congolaise et d'une faiblesse de la demande dans d'autres domaines, la production n'augmentera pas de 1960 à 1961, le rythme de progrès qui serait nécessaire pourrait être de près de 4,4 % par an en moyenne de 1961 à 1965.

Les calculs seront ici basés sur 1959, dernière année pour laquelle des données sont disponibles. Sur le plan de la politique économique toutefois, c'est le taux de progrès qu'il faudra réaliser à partir de 1961, qui offre la meilleure mesure de l'effort à accomplir. Celui-ci supposera une véritable rupture avec l'expérience du passé et la réalisation des résultats postulés exigera une collaboration étroite du secteur public et du secteur privé.

Les projections établies pour le produit national en 1965 sont fondées sur les éléments suivants :

- 1° Les ressources de travail disponibles et une projection de la population active;
- 2° Le rendement de travail dans les différentes branches de l'économie; les rythmes de progrès de la productivité qui ont été enregistrés dans le passé et qui sont escomptables à l'avenir avec des investissements plus élevés;
- 3° Les besoins en capitaux des différents secteurs pour un accroissement de la production; les coefficients d'épargne;
- 4° Les besoins d'importation par branche dans des conditions de progrès rapides et la valeur des exportations qui seraient nécessaires pour assurer l'équilibre extérieur;
- 5° La répartition de la demande finale (consommation privée, investissements, exportations et dépenses des autorités publiques) par secteur de production;
- 6° Les besoins en biens intermédiaires (par exemple : ciment, acier, charbon nécessaires pour permettre la production des biens satisfaisant à la demande finale.

Cet ensemble de données permet d'estimer les taux de croissance que permettent les ressources de l'économie belge, en se basant sur un ensemble de relations cohérentes entre production par branche, évolution de la demande pour les produits, importations, exportations, emploi, épargne et investissements.

Ainsi qu'il sera indiqué plus loin, les travaux de programmation qui devront être poursuivis avec les représentants des différentes branches de l'économie nationale, établiront des programmes sectoriels dont l'addition devrait aboutir ensemble à la réalisation des objectifs généraux.

Tant que ce travail n'aura pas été fait, il sera impossible de préciser, par exemple, les augmentations de production des différentes branches de l'industrie, augmentation dont la moyenne devrait aboutir au chiffre de 35 % repris au tableau.

Suivant que l'effort principal portera sur certains secteurs ou sur d'autres, la répartition de l'emploi et des investissements serait différente, de même que la composition des exportations et des importations. Les résultats globaux devraient toutefois être sensiblement les mêmes ce qui autorise à présenter les ordres de grandeur des objectifs généraux même avant que le travail détaillé ait été fait.

De hierna vermelde berekeningen zijn gesteund op een werkelijke verhoging van het nationaal produkt van 25 % tussen 1959 en 1965, wat een jaarlijks percentage van 3,8 % betekent.

In feite dient de vooruitgang een sneller ritme te bereiken. Als men rekening houdt met de mogelijkheid dat de produktie niet zal verhogen tussen 1960 en 1961 als gevolg van de Kongolese toestand en van een zwakke vraag op andere gebieden, zou het noodzakelijk ritme van 1961 tot 1965 moeten opgevoerd worden tot gemiddeld 4,4 % per jaar.

Hier zullen de berekeningen gebaseerd zijn op 1959, laatste jaar waarvoor gegevens beschikbaar zijn. Op het vlak van de economische politiek echter, is het wel degelijk de vanaf 1961 te verwezenlijken groeicoëfficiënt die de beste maatstaf biedt voor de te leveren inspanningen. Deze veronderstelt een ware breuk met de ondervinding van het verleden en de verwezenlijking van de vooropgestelde resultaten zal een nauwe samenwerking vereisen tussen de particuliere en de overheidssector.

De projecties van het nationaal produkt in 1965 berusten op de volgende elementen :

- 1° De beschikbare arbeidskrachten en een projectie van de actieve bevolking;
- 2° Het arbeidsrendement in de verschillende takken van de economie; de groeiritmen van de produktiviteit geboekt in het verleden en waarop in de toekomst kan gerekend worden, dank zij de hogere investeringen;
- 3° De kapitaalbehoeften in de verschillende sectoren voor een produktieaan groei; en de spaarcoëfficiënten;
- 4° De behoeften aan goederenimport per tak in het geval van een snelle vooruitgang en de waarde van de uit te voeren produkten, teneinde het buitenlands evenwicht te verzekeren;
- 5° De verdeling van de eindvraag (privé-verbruik, investeringen, uitvoer en uitgaven van de overheid) per produktiesector;
- 6° De noodwendigheden aan intermediaire goederen (bv. cement, staal, steenkolen) vereist voor de produktie van goederen bestemd voor de voldoening van de eindvraag.

Dit geheel van gegevens laat toe de groeicoëfficiënt te schatten die mogelijk is, rekening houdend met de middelen waarover de Belgische economie beschikt en zich steunend op een geheel van coherente relaties tussen de produktie per bedrijfstak, het verloop van de vraag, de invoer, de uitvoer, de tewerkstelling, de besparingen, de investeringen.

Zoals verder zal aangetoond worden, zullen de werkzaamheden van programmatie, die zullen moeten ondernomen worden met de vertegenwoordigers van de verschillende takken van de nationale economie, moeten aanleiding geven tot het opstellen van sectoriële programma's waarvan de samenbundeling zal leiden tot de verwezenlijking van de algemene doelstellingen.

Zolang dit werk niet zal voltooid zijn, is het onmogelijk bv. de produktietoename van de verschillende takken van de industrie nauwkeurig te bepalen, toename waarvan als gemiddelde het cijfer 35 % opgenomen in de tabel zou moeten bereikt worden.

Naargelang de voornaamste inspanning slaat op bepaalde sectoren of op andere, zou zowel de verdeling van de tewerkstelling en van de investeringen verschillend zijn als de samenstelling van de uitvoer en de invoer. De globale resultaten zouden echter bijna dezelfde moeten zijn, wat toelaat de hoegrootheid van de algemene objectieven voor te stellen nog vóór het gedetailleerd werk beëindigd is.

Ainsi, la fixation d'objectifs généraux, à ce stade, n'entraîne aucunement un ensemble de décisions à priori sur les directions de l'expansion. Celles-ci résulteront du travail ultérieur et des possibilités concrètes qui s'en dégageront.

La méthode suivie est et doit rester flexible pour tenir compte à la fois des projets industriels belges ou étrangers qui se présenteront, aussi bien que des fluctuations conjoncturelles, des événements imprévus, des changements dans la nature de la demande ou dans les techniques de production.

Il faut aussi souligner qu'il s'agit ici non pas de prévisions de ce que pourraient être les données de 1965, mais des projections. On entend par là, une tentative de tracer un ensemble d'objectifs cohérents qui, excluant les fluctuations conjoncturelles, paraissent susceptibles d'être réalisés moyennant une politique efficace des autorités et une coopération active des autres agents économiques.

Les chiffres indiqués correspondent donc à une vue d'une croissance optimum réalisable de l'économie, moyennant une utilisation graduellement plus complète des ressources disponibles.

Zo betekent het vastleggen van algemene objectieven, in dat stadium, geenszins dat een geheel van a priori beslissingen getroffen werd nopens de te volgen richtlijnen bij de expansie. Deze zullen enkel het gevolg zijn van de latere werkzaamheden en van de concrete mogelijkheden die eruit zullen voortspruiten.

De gevolgde methode is en moet zeer soepel blijven, om rekening te houden met de Belgische of vreemde industriële ontwerpen die zullen ingediend worden, maar eveneens met de conjuncturele schommelingen, met onvoorziene gebeurtenissen, met veranderingen in de aard van de vraag of in de produktietechniek.

Er dient tevens onderlijnd dat het niet gaat om de vooruitzichten van hetgeen zou kunnen zijn in 1965, maar wel om projecties. Onder deze term wordt verstaan een poging om — exclusief conjunctuurschommelingen — een geheel van samenhangende doelstellingen in beeld te brengen, die blijkbaar kunnen verwezenlijkt worden, op voorwaarde van een doeltreffende politiek van de overheid en van een actieve medewerking van de overige dragers van het economisch leven.

De aangegeven grootheden geven een optimum bereikbare groei aan van de economie, door geleidelijk de beschikbare middelen meer volledig aan te wenden.

TABLEAU I.

PRODUIT NATIONAL BRUT — OPTIQUE DES DEPENSES.

TABEL 1.

BRUTO NATIONAAL PRODUKT — UITGAVENOPTIEK.

	1959 (prix 1959)	1965 (prix 1959)	Accroissements réels en %	1965 (prix 1965)
	1959 (prijzen 1959)	1965 (prijzen 1959)	Reële groei in %	1965 (prijzen 1965)
Consommation privée. — <i>Particuliere consumptie</i>	397,0	486,0	+22,4	492,0
Consommation publique (nette). — <i>Overheidsconsumptie (netto)</i>	65,2	70,5	+ 8,1	78,9
Formation brute de capital fixe. — <i>Bruto kapitaalvorming</i>	97,8	146,0	+49,3	152,3
Etat. — <i>Overheid</i>	10,5	18,0	+71,4	19,4
Entreprises. — <i>Ondernemingen</i>	87,3	128,0	+46,6	132,9
Logement. — <i>Huisvesting</i>	25,5	33,6	+31,8	36,4
Voitures. — <i>Voertuigen</i>	7,9	11,4	+44,3	11,4
Investissements productifs (industrie, agriculture, services). — <i>Productieve investeringen (industrie, landbouw, diensten)</i>	53,9	83,0	+54,0	85,1
Variation de stocks. — <i>Voorraadwijzigingen</i>	3,0	9,0	—	9,0
Exportations nettes. — <i>Netto uitvoer</i>	7,1	3,5	—	3,5
Exportations. — <i>Uitvoer</i>	181,7	255,0	—	255,0
Importations. — <i>Invoer</i>	182,3	254,1	+40,3	254,1
Contribution de l'extérieur. — <i>Bijdrage van het buitenland</i>	7,7	2,6	+39,4	2,6
Total du P.N.B. <i>Totaal van het B.N.P.</i>	570,1	715,0	+25,2	735,7

Note: 1° Les chiffres de 1959 (en prix de 1959) sont ceux de DULBEA, ajustés par le Bureau de Programmation en fonction de certaines différences de définition, portant avant tout sur la consommation publique et sur le traitement des véhicules automobiles.

2° Les changements de pourcentage se réfèrent aux calculs à prix constants.

Nota: 1° De cijfers van 1959 (uitgedrukt in prijzen van 1959) werden overgenomen van DULBEA, maar aangepast door het Programmatiebureau in functie van enkele verschillen in definitie met betrekking tot het overheidsverbruik en tot de autovoertuigen.

2° De schommelingen van de percentages slaan op de berekening tegen constante prijzen.

TABLEAU II.

PRODUIT NATIONAL BRUT, AUX PRIX DU MARCHÉ
OPTIQUE DE LA PRODUCTION.

TABEL II.

BRUTO NATIONAAL PRODUKT TEGEN MARKTPRIJZEN.
PRODUKTIEOPTIEK.

	1959 (prix 1959)	1965 (prix 1959)	Changements réels en %	1965 (prix 1965)
	1959 (prijzen 1959)	1965 (prijzen 1959)	Reële wijzigingen in % uitgedrukt	1965 (prijzen 1965)
Valeur ajoutée. — <i>Toegevoegde waarde.</i>	522,7	653,6	—	670,5
Agriculture. — <i>Landbouw</i>	33,9	41,4	+22,1	39,5
Industrie. — <i>Industrie</i>	239,8	325,0	+35,6	329,0
Services. — <i>Diensten</i>	241,3	284,7	+18,0	299,5
Contribution extérieure. — <i>Bijdrage van het buitenland</i>	7,7	2,5	—	2,5
Impôts indirects nets. — <i>Netto indirecte belastingen</i>	44,9	63,4	—	65,2
Impôts indirects. — <i>Indirecte belastingen</i>	54,4	69,5	—	71,5
— Subventions. — <i>Toelagen</i>	—9,5	—6,1	—	—6,3
Ajustement statistique. — <i>Statistische aanpassing</i>	2,5	—2,0	—	—
Total P.N.B. — <i>Totaal B.N.P.</i>	570,1	715,0	—	735,7

Il paraît utile de commenter deux aspects de ces tableaux, à savoir : les exportations et les investissements.

1° *Accroissement du commerce extérieur.*

Les chiffres repris au tableau I se réfèrent aux importations et exportations de marchandises et de services pour la Belgique seule (donc excluant le Luxembourg).

On a déjà souligné que les importations augmentaient plus vite que la production nationale. On peut escompter que cette tendance continuera à cause des facteurs suivants :

- coefficient croissant d'importations dans la couverture des besoins d'énergie (pétrole et gaz);
- augmentation dans la dépense nationale de la part des biens d'équipement et des biens de consommation durables dont plus de la moitié sont importés;
- effets du Marché Commun facilitant l'échange de produits finis.

Etant donné cette tendance prévisible des importations, l'équilibre extérieur suppose alors une tendance semblable des exportations.

L'évolution des dernières années souligne l'ampleur de l'effort à accomplir : la part de la Belgique dans les exportations totales du Marché Commun tend à décliner au total aussi bien que pour la plupart des catégories de produits. Même dans certaines de nos spécialités, comme l'acier, nos exportations croissent moins vite que celles de nos voisins.

Pour permettre d'atteindre un taux de croissance de l'économie de 4,4 % de 1961 à 1965, cette situation devrait être modifiée et l'industrie belge devrait montrer sur les marchés extérieurs une performance au moins égale à celle de ses concurrents.

Ceci suppose que pour les produits standards, qui constituent la masse de nos exportations; les prix relatifs diminuent ou tout au moins n'augmentent pas par rapport à nos concurrents.

Het lijkt nuttig twee aspecten van de tabellen toe te lichten, nl. de uitvoer en de investeringen.

1° *Aangroei van de buitenlandse handel.*

De cijfers vermeld in tabel I hebben betrekking op de in- en uitvoer van goederen en diensten, alleen voor België (dus met uitsluiting van Luxemburg).

Reeds werd aangetoond dat de invoer vlugger stijgt dan de nationale produktie. Men mag aannemen dat deze tendens door volgende factoren zal voortgaan :

- toename van de invoercoëfficiënt voor de dekking van de energiebehoeften (petroleum en gas);
- verhoging van de bestedingen voor duurzame uitrustings- en verbruiksgoederen, waarvan meer dan de helft ingevoerd worden;
- effect van de Gemeenschappelijke Markt welke de uitwisseling van de afgewerkte produkten vergemakkelijkt.

Gelet op de vooruitgeziene invoertendens, veronderstelt een evenwicht van de betalingsbalans dat een gelijkaardige tendens aan de uitvoerzijde zou bestaan.

De evolutie van de laatste jaren onderlijnt de omvang van de te verwezenlijken inspanning : het aandeel van België in de totale uitvoer van de Gemeenschappelijke Markt vertoont een neiging tot dalen, zowel wat het totaal als wat het merendeel van de goederengroepen betreft. Zelfs in bepaalde van onze specialiteiten, zoals het staal, stijgt onze uitvoer minder vlug dan deze van onze burens.

Om een groeiritmte van 4,4 % van 1961 tot 1965 te bereiken, zou deze toestand moeten gewijzigd worden en de Belgische nijverheid zou op de buitenlandse markten een prestatie moeten leveren die minstens gelijk staat met deze van haar concurrenten.

Dit laat veronderstellen dat voor de standaardprodukten die de massa uitmaken van onze export, de relatieve prijzen dalen en zeker niet verhogen in verhouding tot deze van onze concurrenten.

Cette amélioration de notre position compétitive ne peut être obtenue que par une amélioration du rendement de travail et de la productivité de l'appareil de production.

La politique en matière de salaires devrait être basée sur ces éléments, compte tenu des évolutions parallèles à l'étranger et de la nécessité d'améliorer notre position réelle.

Toutefois, la composition actuelle de nos exportations est relativement peu favorable à l'expansion souhaitée.

Le niveau des salaires et le coût de l'énergie obligeront la Belgique à spécialiser ses ventes dans des produits finis de haute technicité. Ceci implique un effort pour modifier graduellement la structure de notre production et de nos exportations.

Pareils changements sont inévitablement lents. Il paraît indispensable de mettre tout en œuvre, dès à présent, pour les accélérer, à la fois en supprimant les obstacles qui existent dans le pays, en s'efforçant d'attirer et d'adapter à nos besoins la technologie étrangère et en construisant, pour l'avenir, les bases d'un développement technique autonome de nos productions.

Comme des résultats immédiats ne peuvent être escomptés, il sera indispensable de pousser en même temps nos exportations traditionnelles, dans lesquelles notre industrie a acquis des avantages compétitifs. Dans ce domaine, il faudra profiter au maximum de l'abolition graduelle, grâce au Marché Commun, du protectionnisme qui en avait entravé l'expansion. L'accroissement substantiel des investissements visera donc à la fois à rendre nos productions standards plus compétitives sur le plan des prix et à rendre nos productions évoluées plus compétitives sur le plan de la technique et de la qualité.

2° *Accroissement des investissements.*

Les investissements productifs nécessaires pour assurer le taux de croissance de la production et des exportations ont été estimés à 85 milliards, ce qui représente une augmentation de 54 % par rapport à 1959, en d'autres mots, un accroissement deux fois plus rapide que celui de la production nationale. Il en résulterait une formation de capital totale de 152 milliards.

Il est très peu probable que cet objectif puisse se réaliser en l'absence d'une nouvelle approche de la politique économique et d'un changement de climat qui donnerait à l'industrie belge une plus grande confiance dans l'expansion de l'économie nationale; ce sera un point central dans la discussion des politiques à mettre en œuvre.

En même temps qu'une augmentation quantitative des investissements, la discussion précédente sur l'orientation des exportations souligne la nécessité d'une orientation sélective de ceux-ci.

Si un programme d'accroissement des investissements plus rapide que celui du produit national réussit, des problèmes vont se poser du côté de l'épargne: par rapport au produit national, le coefficient d'épargne brute devrait passer de moins de 19 % en 1959 à plus de 22 % en 1965.

L'économie belge a été caractérisée, dans le passé, par un potentiel d'épargne qui tendait de façon quasi structurelle à dépasser le niveau des investissements.

Deze verbetering in onze concurrentiële positie kan slechts bekomen worden door de opvoering van het arbeidsrendement en van de produktiviteit van het produktie-apparaat.

De loonpolitiek zou zich op deze elementen moeten steunen, rekening houdend met gelijklopende evoluties in het buitenland en met de noodzakelijkheid onze relatieve positie te verbeteren.

Evenwel blijkt dat de huidige samenstelling van onze uitvoer relatief weinig gunstig is voor de gewenste expansie.

Het loonniveau en de kostprijs van de energie zullen België verplichten zich te specialiseren in de verkoop van afgewerkte produkten van hoge techniciteit. Dit brengt mee dat een inspanning zal moeten gedaan worden om geleidelijk de structuur van onze produktie en van onze uitvoer te wijzigen.

Het is onvermijdelijk dat dergelijke wijzigingen traag verlopen. Precies daarom is het noodzakelijk nu reeds alles in het werk te stellen opdat deze wijzigingen versneld zouden kunnen worden. Hiervoor blijkt het wenselijk tegelijk de in het land bestaande hinderpalen uit de weg te ruimen, inspanningen te doen om buitenlandse technologische bevindingen aan te trekken en aan te passen aan onze eigen noden, en tevens voor de toekomst de basis op te bouwen voor een autonome technische ontwikkeling van onze produktie.

Aangezien er niet op onmiddellijke resultaten kan gerekend worden, zal het noodzakelijk zijn tegelijkertijd onze traditionele export, waarvoor onze industrie competitieve voordelen wist te verwerven, aan te wakkeren. In dit domein, zal er maximaal moeten gebruik gemaakt worden van de graduele afschaffing, dank zij de Gemeenschappelijke Markt, van het protectionisme, dat een belemmering was voor hun expansie. De substantiële aangroei van de investeringen moet er dus naar streven om enerzijds onze standaardprodukten competitiever te maken op het gebied van de prijzen en anderzijds het concurrentieel vermogen van onze verwerkende nijverheden te verhogen door een hogere techniciteit en kwaliteit.

2° *Aangroei van de investeringen.*

De produktieve investeringen die noodzakelijk zijn om het groeiritme van de produktie en van de uitvoer te verzekeren werden geraamd op 85 miljard, hetgeen een verhoging vertegenwoordigt van 54 % met betrekking tot 1959, d.w.z. een tweemaal snellere aangroei dan deze van de nationale produktie. Hieruit zou een totale kapitaalvorming voortvloeien van 152 miljard.

Het is weinig waarschijnlijk dat dit objectief kan bereikt worden bij ontstentenis van een nieuwe aanpak van de economische politiek en van een klimaatwijziging die aan de Belgische industrie een groter vertrouwen zou schenken in de expansie van de nationale economie: dit zal een centraal punt vormen bij de besprekingen aangaande de te volgen politiek.

Het commentaar betreffende de oriëntatie van de uitvoer onderlijnt niet enkel de noodzakelijkheid van een kwantitatieve verhoging der investeringen, doch tevens de wenselijkheid van een selectieve oriëntatie van deze laatste.

Wanneer het programma, waarbij een sneller groeiritme van de investeringen t.o.v. het nationaal produkt mocht slagen, zullen er zich wel enkele problemen stellen met betrekking tot besparingen: in verhouding tot het nationaal produkt zou de bruto spaarcoëfficiënt moeten toenemen van minder dan 19 % in 1959 tot meer dan 22 % in 1965.

In het verleden werd de Belgische economie gekenmerkt door een spaarpotentieel dat op een quasi structurele wijze neiging vertoonde het investeringspeil te overschrijden.

Le coefficient d'épargne du secteur privé risque toutefois d'être affecté par les conséquences de l'affaire congolaise. Une grande partie des revenus provenant du Congo allait, en effet, soit aux sociétés soit aux couches de population jouissant de revenus élevés et ayant des taux d'épargne supérieurs à la moyenne nationale.

Par conséquent, l'on ne peut guère compter que l'épargne privée se développera plus vite que le revenu national, alors que cette hypothèse doit être faite pour les investissements. Ceci entraînerait une très forte diminution du surplus d'épargne dans le secteur privé, et si on n'élimine pas la dés-épargne du secteur public, une pression correspondante sur la balance des paiements et les réserves de change.

Le seul moyen effectif pour assurer une augmentation rapide de l'épargne disponible pour faire face à un accroissement des investissements privés résidera dans l'équilibre entre les recettes et les dépenses des pouvoirs publics.

Le tableau du compte capital ci-dessous suppose une augmentation de l'épargne des particuliers au même rythme que leurs revenus disponibles, ce qui est une hypothèse optimiste, et une augmentation de l'épargne brute des entreprises, à un taux sensiblement plus élevé (ce taux est lié au relèvement des investissements bruts). Il en résulte que l'épargne privée peut couvrir les investissements nécessaires à un nouveau dynamisme de l'économie; mais seulement si elle ne doit pas financer en même temps une partie de la consommation de l'Etat.

COMPTE CAPITAL EN 1959 ET 1965.

(En milliards de francs belges.)

De spaarcoëfficiënt van de particuliere sector dreigt echter aangetast te worden door de gevolgen van de Kongolese gebeurtenissen. Een groot deel van de inkomsten afkomstig uit Kongo ging inderdaad hetzij naar maatschappijen, hetzij naar lagen van de bevolking die een groot inkomen genoten en waarvan de spaarcoëfficiënt hoger lag dan het nationaal gemiddelde.

Diensvolgens kan men er niet op rekenen dat het privé-sparen zich sneller zal ontwikkelen dan het nationaal inkomen, terwijl deze hypothese zich opdringt voor de investeringen. Dit zou een gevoelige daling van het spaaroverschot van de privé-sector veroorzaken, en indien het negatieve sparen van de overheidssector niet geëlimineerd wordt, zou zulks een overeenkomende druk op de betalingsbalans en de wisselreserves met zich brengen.

Het enig doeltreffende middel om een snelle verhoging van de spaarquote te verzekeren teneinde het hoofd te bieden aan de groei van de privé-investeringen zal afhangen van het evenwicht tussen de ontvangsten en de uitgaven van de overheid.

De onderstaande rekening kapitaal veronderstelt een verhoging van het sparen bij de particulieren met hetzelfde ritme als hun beschikbaar inkomen, wat een optimistische hypothese is, en een verhoging van het bruto sparen van de ondernemingen tegen een gevoelig hoger groeiritme (dit ritme is gebonden aan de toename van de bruto-investeringen). Uit deze tabel blijkt dat het privé-sparen de investeringen nodig tot een doorgedreven dynamisme van de economie niet kan dekken als het eveneens een gedeelte van het spaarverbruik moet financieren.

REKENING KAPITAAL IN 1959 EN 1965.

(In miljard Belgische frank.)

	1959 (prix de 1959) — 1959 (prijzen van 1959)	1965 (prix de 1965) — 1965 (prijzen van 1965)	
INVESTISSEMENTS.			INVESTERINGEN.
Formation de capital fixe	97,7	152,3	Vorming van vast kapitaal.
Variation de stocks			Voorraadwijzigingen
+ transfert à l'étranger des pouvoirs publics .	10,0	12,5	+ transfersen naar het buitenland door de overheid;
+ investissements belges à l'étranger			+ Belgische investeringen in het buitenland;
+ augmentation des réserves de change			+ verhoging van de wisselreserves;
— investissements étrangers en Belgique			— vreemde investeringen in België.
Total	107,7	164,8	Totaal.
ÉPARGNE.			SPAARWEZEN.
Épargne des particuliers	55,0	68,0	Sparen van particulieren.
Épargne et amortissement des entreprises	70,0	96,5	Sparen en afschrijving van de ondernemingen.
Épargne de l'État	—17,3	0	Sparen van de Staat.
Total	107,7	164,5	Totaal.

III. — Projection de l'emploi.

Le tableau III, ci-après, présente des estimations d'emploi qui concordent avec les projections du produit national des tableaux I et II.

Les postes du tableau appellent les commentaires suivants :

1. Parmi les facteurs d'augmentation de la population potentiellement active, on doit retenir tout d'abord le rapatriement d'un nombre élevé de Belges du Congo (1).

Une autre partie de cet accroissement sera due à l'arrivée à l'âge du travail d'un nombre accru de jeunes issus des générations d'après-guerre. Ceci concerne surtout les jeunes femmes. On peut dire à ce sujet que le relèvement en cours du taux de scolarisation entre 15 et 25 ans, taux qui, à l'heure actuelle marque du côté féminin un retard considérable par rapport au taux général, sera plus que proportionnel à l'accroissement global du taux de scolarisation. Néanmoins, ce phénomène ne suffira pas à soustraire un excédent numérique important, susceptible de se présenter sur le marché du travail. En ce qui concerne les autres groupes d'âge actif féminin, leur taux d'activité peut être influencé dans un sens positif par les stimulants d'ordre économique qu'offre une période de croissance mais peut l'être également dans un sens négatif en raison de modifications générales du niveau de vie.

Enfin, un facteur réel de diminution de la population potentiellement active doit normalement résulter de l'arrivée à l'âge de la retraite d'un nombre plus élevé de travailleurs âgés.

2. Les chiffres du chômage ne tiennent compte que du chômage complet, les chômeurs partiels étant classés parmi les travailleurs de leur secteur.

Selon les données disponibles en date du 16 novembre 1960, il existait, en Belgique, sur un total recensé de 111 000 chômeurs, 18 600 chômeurs à considérer comme inaptes à exercer un emploi, tandis que le nombre de chômeurs partiellement aptes s'élevait à environ 40 000 unités.

(1) On a supposé que 15 000 d'entre eux devraient être incorporés à la force de travail en Belgique.

III. — Projectie van de tewerkstelling.

Volgende tabel III omvat de vooruitzichten inzake tewerkstelling die overeenstemmen met de projecties van het nationaal produkt der tabellen I en II.

De verschillende posten geven aanleiding tot de volgende commentaren :

1. Bij de factoren die een toename van de potentiële actieve bevolking insluiten moet in de eerste plaats vermeld worden de repatriëring van een belangrijk aantal Belgen uit Kongo (1).

Een ander gedeelte van de toename is te wijten aan het bereiken van de actieve leeftijd van een groter aantal jongeren, voortspruitend uit de na-oorlogse generatie. Dit betreft voornamelijk de jonge vrouwen. Hieromtrent kan gezegd worden dat de aan gang zijnde verhoging van de scolariteitsgraad tussen 15 en 25 jaar, graad die thans voor het vrouwelijk bevolkingsdeel een gevoelige achterstand heeft t.o.v. de globale coëfficiënt, meer dan proportioneel zal verlopen dan de totale toename van de scolariteitsgraad. Nochtans zal dit verschijnsel niet volstaan om het belangrijk excedentair aantal te onttrekken aan de arbeidsmarkt. Wat de overige vrouwelijke actieve leeftijdsgroepen betreft, kan de activiteitsgraad in een positieve richting beïnvloed worden door de stimulansen van economische aard die gepaard gaan met een periode van groei, maar misschien ook in een negatieve richting, om reden van wijzigingen in de levensstandaard.

Ten slotte is een reële factor tot vermindering van de potentiële actieve bevolking normaal te vinden in het bereiken van de leeftijd van oppensioenstelling door een groter aantal oudere arbeidskrachten.

2. De cijfers van de werkloosheid hebben alleen betrekking op de volledige werklozen, daar de gedeeltelijke werklozen gerangschikt worden bij de arbeiders van hun sector.

Volgens de beschikbare gegevens waren er in België op 16 november 1960 op een totaal van 111 000 getelde werklozen 18 600 te beschouwen als werkonbekwaam, terwijl het aantal gedeeltelijk werkonbekwame werklozen ongeveer 40 000 bedroeg.

(1) Er werd verondersteld dat 15 000 onder hen ingeschakeld werden bij de Belgische arbeidskrachten.

TABLEAU III.

TABEL III.

BILAN DE LA MAIN-D'ŒUVRE.
(En milliers.)

BALANS VAN DE ARBEIDSKRACHTEN.
(In duizendtallen.)

	1959			1965		
	Indépendants — Zelfstandigen	Salariés et appointés — Loon- en wed- detrekkenden	Total — Totaal	Indépendants — Zelfstandigen	Salariés et appointés — Loon- en wed- detrekkenden	Total — Totaal
Agriculture. — Landbouw	234,4	29,4	263,8	196,5	24,0	220,5
Mines. — Mijnen	—	139,5	139,5	—	80,0	80,0
Industries. — Industrie	129,8	977,9	1 107,7	127,5	1 070,5	1 198,0
Construction. — Bouwbedrijf	40,0	197,7	237,7	39,0	253,0	292,0
Eau, gaz, électricité. — Water, gas, elek- tricité	0,2	29,1	29,3	0,2	29,3	29,5
Etat (1). — Overheid (1)	—	391,3	391,3	—	411,0	411,0
Services. — Diensten	394,6	856,1	1 250,7	373,5	948,5	1 322,0
Emploi recensé. — Tewerkstelling	799,0	2 621,0	3 420,0	736,7	2 816,3	3 553,0
Frontaliers. — Grensarbeiders	—	53,0	53,0	—	50,0	50,0
Travailleurs non déclarés. — Niet aange- geven arbeidskrachten	15,0	10,0	25,0	15,0	10,0	25,0
Chômage. — Werklozen	—	142,3	142,3	—	97,0	97,0
Population active. — Actieve bevolking ...	814,0	2 826,3	3 640,3	751,7	2 973,3	3 725,0

On peut s'attendre à ce que les démarches actuellement engagées et tendant à procurer du travail aux chômeurs de cette dernière catégorie, de même que les efforts en matière d'expansion de l'emploi en général auront pour résultat de réduire ce fonds de chômage permanent d'origine structurelle.

Le chiffre de 97 000 chômeurs en 1965, indiqué au tableau, ne correspond donc pas au niveau du plein emploi conjoncturel. Il est vrai cependant que, cette année est considérée comme une année de « bonne conjoncture » et non comme susceptible de constituer un maximum absolu d'emploi.

3. Les données de population active ne tiennent compte d'aucune immigration étrangère. Il apparaît, en effet, extrêmement difficile de supputer dès maintenant les effets induits que pourraient avoir en ce domaine les facteurs déterminant la situation générale du marché de l'emploi, au cours de la période envisagée. Par exemple, si la contraction du secteur charbonnier peut avoir des conséquences négatives sur l'immigration en Belgique, par contre, la mise en œuvre progressive des dispositions d'ordre international relatives à la libre circulation de la main-d'œuvre pourrait avoir un effet contraire. Il n'est pas non plus exclu de penser qu'un tel mouvement d'immigration puisse dans ce cas trouver la contrepartie dans un certain courant d'émigration.

4. Les ouvriers frontaliers constituent un autre type de réserve potentielle de main-d'œuvre. On a supposé que leur nombre restait inchangé. Il serait toutefois opportun de noter qu'une telle projection devrait pouvoir considérer non seulement les préférences plus grandes de ces travailleurs

Men mag er zich aan verwachten, dat de voetstappen die thans ondernomen worden, en die tot doel hebben werk te verschaffen aan werklozen van deze laatste categorie, alsook dat de inspanningen met betrekking tot een expansie van de tewerkstelling in het algemeen, als resultaat zullen hebben deze permanente werkloosheid van structurele oorsprong te verminderen.

Het cijfer van 97 000 werklozen, opgenomen in de tabel, stemt dus niet overeen met een conjunctureel niveau van de volledige tewerkstelling. Nochtans is het zo, dat dit jaar beschouwd werd als een jaar van « goede conjunctuur » en geen absoluut maximum van tewerkstelling behelst.

3. De gegevens van actieve bevolking houden in het geheel geen rekening met buitenlandse immigratie. Het blijkt inderdaad uiterst moeilijk nu reeds te veronderstellen welke geïnduceerde effecten de verschillende factoren, die de algemene toestand van de arbeidsmarkt zullen bepalen tijdens de in beschouwing genomen periode, met zich zullen brengen. Indien de contractie van de steenkolensector bv., een negatieve inwerking kan hebben op de immigratie in België, dan kan daarentegen de geleidelijke verwezenlijking van maatregelen van internationale aard betreffende het vrije verkeer van de arbeidskrachten het tegenovergestelde effect hebben. Het is daarenboven niet uitgesloten te denken dat een dergelijke immigratiebeweging in dit geval zijn tegengewicht zou kunnen vinden in een bepaalde emigratiestroming.

4. De grensarbeiders vormen een ander type van potentiële reserve aan arbeidskrachten. Men heeft verondersteld dat hun aantal ongewijzigd bleef. Het zou nochtans aangewezen zijn op te merken dat een dergelijke projectie zou dienen rekening te houden niet enkel met de grotere voor-

(1) Etat plus pouvoirs publics subordonnés.

(1) Staat en ondergeschikte openbare diensten.

à exercer leur activité en Belgique, pourvu qu'ils y trouvent des possibilités d'emploi plus nombreuses, mais également la situation particulière des pays voisins exerçant cet appel de main-d'œuvre. Pour ceux-ci, il serait peut-être souhaitable, notamment, de pouvoir confronter d'une part, les prévisions d'expansion économique dans les régions frontalières et, d'autre part, l'évolution future du potentiel démographique de ces régions.

5. On remarquera que l'emploi salarié augmente plus que l'emploi total en raison de la réduction du nombre des travailleurs indépendants. Toutefois, en ce qui concerne ces derniers, il serait peut-être opportun de considérer certains des éléments nouveaux qu'une période de croissance économique serait susceptible d'apporter, éléments qui auraient pour effet d'atténuer dans une certaine mesure les tendances enregistrées durant ces dernières années. D'une part, on pourrait s'attendre à ce que la création d'une masse supplémentaire de revenus nouveaux oriente les dépenses de consommation notamment, vers des secteurs où les indépendants exercent principalement leurs activités. D'autre part, on peut supposer qu'une période de croissance industrielle implique l'apparition d'un certain nombre d'activités connexes ou dérivées, dont profiterait le secteur non salarié de la population active.

En ce qui concerne les secteurs économiques, on peut noter en outre les points suivants :

1° Le déclin de l'emploi dans l'agriculture a été supposé moins rapide que dans le passé en chiffres absolus.

2° Pour les charbonnages on a tenu compte du fait que le nombre de travailleurs inscrits était déjà tombé à 105 000 en septembre 1960 et que, par conséquent, plus de la moitié de l'ajustement prévu par rapport aux 140 000 de 1959, avait déjà été réalisée à cette date.

3° L'augmentation de l'emploi dans l'industrie résulte du taux de croissance élevé qui a été retenu pour l'économie. Néanmoins, l'emploi prévu pour 1965 ne dépasse guère celui qui avait été enregistré en 1957 sous la double influence d'un maximum conjoncturel et d'une diminution dans la durée du travail (1 186 contre 1 173).

4° La construction enregistrait déjà une tendance à l'augmentation de l'emploi dans le passé. Cette tendance serait renforcée par l'augmentation de la proportion de l'investissement dans le produit national.

5° Dans le secteur public, l'augmentation proviendrait des communes et du personnel enseignant. A l'Etat proprement dit, la réduction du personnel militaire compenserait l'augmentation du personnel civil.

6° L'augmentation de l'emploi (et celle, plus que proportionnelle, du nombre de salariés) dans les services correspondent toutes deux aux tendances déjà connues.

On a essayé de préciser davantage les changements de la structure de l'emploi dans l'industrie manufacturière, en séparant les secteurs où l'emploi est en déclin, ceux où il est stable ou en expansion lente et ceux où l'accroissement est plus rapide.

Le premier groupe comprend le textile, le vêtement, le cuir et la chaussure qui fournissait 292 000 emplois salariés en 1948. Le deuxième, les industries alimentaires, le bois,

keur van deze arbeiders hun beroep in België uit te oefenen op voorwaarde dat zij er talrijkere tewerkstellingsmogelijkheden vinden, maar eveneens met de bijzondere toestand van deze buurlanden die beroep doen op de arbeidskrachten. Voor deze zou het misschien gewenst zijn een confrontatie op te stellen tussen enerzijds de vooruitzichten van economische expansie in de grensgebieden en anderzijds de toekomstige evolutie van het democratisch potentieel van deze gewesten.

5. Men zal opmerken dat het aantal loontrekkenden sterker stijgt dan het geheel van de tewerkstelling, om reden dat het aantal zelfstandigen daalt. Met betrekking tot deze laatsten zou het evenwel nuttig kunnen zijn rekening te houden met bepaalde nieuwe elementen die zouden kunnen teweeg gebracht worden door een periode van economische groei, elementen die voor gevolg zouden kunnen hebben in bepaalde mate de tijdens de laatste jaren opgemerkte tendensen te verzwakken. Enerzijds zal men kunnen verwachten dat de creatie van een supplémentaire massa nieuwe inkomens de uitgaven, de verbruiksuitgaven nl., oriënteert naar sectoren waar de zelfstandigen hoofdzakelijk hun activiteit uitoefenen. Anderzijds kan verondersteld worden dat een periode van industriële groei de ontluking van een zeker aantal aanverwante of afgeleide bedrijfheden impliceert, waarvan het niet-loontrekkende gedeelte van de actieve bevolking zou profiteren.

Wat de economische sectoren betreft, kunnen bovendien volgende punten aangestipt worden :

1° Er wordt verondersteld dat de daling van de tewerkstelling in de landbouw niet zo snel zal zijn als in het verleden.

2° Voor de steenkolenmijnen werd rekening gehouden met het feit dat het aantal ingeschreven werklieden in september 1960 reeds teruggevallen was op 105 000 en dat dienvolgens op die datum, ten opzichte van de 140 000 voor 1959, reeds meer dan de helft van de voorziene aanpassing was gebeurd.

3° De toename van de tewerkstelling in de industrie vindt haar oorzaak in het hoge groeiritme dat voor de economie werd weerhouden. Niettemin zal de voorziene tewerkstelling voor 1965 deze waargenomen in 1957 slechts licht te boven gaan, enerzijds door de invloed van het conjunctureel maximum en anderzijds door de verbetering van de arbeidsduur (1 186 tegen 1 173).

4° Bij de bouwnijverheid werd in het verleden een strekking tot toename van de tewerkstelling waargenomen. Deze tendens wordt nog versterkt door de verhoging van de verhouding van de investeringen in het nationaal produkt.

5° In de publieke sector zou de verhoging voortkomen van de gemeenten en het onderwijzend personeel. Bij de Staat evenwel zou de vermindering van het personeel van het leger de verhoging van het burgerlijk personeel compenseren.

6° De toename van de tewerkstelling en de meer dan evenredige verhoging van het aantal loontrekkenden in de dienstensector is in overeenstemming met de reeds gekende tendensen.

Men heeft een poging ondernomen om meer nauwkeurige gegevens te verstrekken nopens de be- en verwerkende nijverheid, door een splitsing door te voeren tussen de sectoren waar de tewerkstelling vermindert; deze waar ze stabiel is gebleven of langzaam stijgt en ten slotte deze waar de tewerkstelling snel toeneemt.

De textiel-, kleding-, leder- en schoennijverheid, als eerste groep, verschaften in 1948 werkgelegenheid aan 292 000 loontrekkenden. De tweede groep, die de voedings-

le meuble, les matériaux de construction et le papier avec 295 000 emplois en 1948. Le dernier enfin comprend les métaux, les produits métalliques, la chimie et les industries diverses, avec 414 000 emplois en 1948.

nijverheid, hout en meubels, bouwmaterialen en papierproductie omvat verzekerd 295 000 betrekkingen in 1948. Ten slotte de laatste, omvattende de metaalindustrie, de chemische nijverheid en de diverse nijverheden had 414 000 betrekkingen in 1948.

SALARIES DANS L'INDUSTRIE.

(En milliers.)

LOONTREKKENDEN IN DE INDUSTRIE.

(In duizendtallen.)

	1959			1965		
	Ouvriers Werklieden	Employés Bedienden	Total Totaal	Ouvriers Werklieden	Employés Bedienden	Total Totaal
1. Secteurs en contraction (cuir, textile, vêtement). — <i>Sectoren met teruggang (leder, textiel, kleding)</i>	218,8	24,2	243,0	190,3	23,9	214,2
2. Secteurs stables ou en progrès lent (alimentation, matériaux de construction, papier, bois). — <i>Sectoren stabiel of met trage vooruitgang (voeding, bouwmaterialen, papier, hout)</i>	247,4	44,1	291,5	270,1	49,3	319,4
3. Secteurs en expansion (chimie, métaux et produits métallurgiques, industries diverses). — <i>Sectoren in expansie (chemische nijverheid, metaalnijverheid, diverse nijverheden)</i>	352,8	90,6	443,4	422,5	114,4	536,9
	819,0	158,9	977,9	882,9	187,6	1 070,5

Les projections présentées pour 1965 tiennent compte à la fois des tendances enregistrées dans le passé, d'une accélération du taux de croissance et du changement dans la structure de la production et des exportations qui a été discuté plus haut.

Ce dernier facteur viendrait, en fait, renforcer les tendances existantes car il ferait porter le développement précisément sur des secteurs tels que la chimie et la construction mécanique qui déjà, dans le passé, tendaient à accroître leurs effectifs.

Les indications des tableaux précédents peuvent être synthétisées sous une forme qui indique les changements envisagés dans l'emploi salarié de 1959 à 1965, incluant les déclin prévus dans certains secteurs et les augmentations dans d'autres dans l'hypothèse de réalisation du plein emploi.

Cette présentation se rapproche du concept du nombre d'emplois à créer. Les données du tableau ne doivent toutefois pas être interprétées trop littéralement dans ce sens.

Du point de vue de l'appréciation de l'importance du problème structurel de l'emploi, la classification présentée ici ne constitue qu'un point de départ. Elle n'envisage en effet que la création d'emplois résultant du passage d'un grand groupe industriel à un autre.

Seule une analyse plus raffinée pourrait donner lieu à une classification précise permettant notamment de corriger une sous-estimation possible du nombre d'emplois à créer dans les branches en expansion, ce qui impliquerait la prise en considération des transferts d'emplois nécessaires à l'intérieur même des groupes considérés.

Bij de voorgestelde projecties voor 1965 werd zowel rekening gehouden met de in het verleden vastgestelde tendens, met de versnelling van het groeiritme, als met de hoger besproken omschakeling in de structuur van de productie en van de uitvoer.

Deze laatste factor zou in feite de bestaande tendensen versterken, daar de ontwikkeling vooral dient gezocht te worden in de sectoren zoals chemische nijverheid en de mechanische constructie in dewelke het aantal arbeidskrachten reeds in het verleden een stijgende tendens vertoonde.

De gegevens der voorgaande tabellen kunnen zodanig samengevat worden dat ze een beeld geven van de verwachte wijzigingen in de gesalarieerde tewerkstelling van 1959 tot 1965, inclusief de voorziene daling in zekere sectoren en de verhoging in andere, met als hypothese de verwezenlijking van de volledige tewerkstelling.

Deze voorstelling komt dicht bij het concept van het aantal te scheppen werkgelegenheden. De gegevens van de tabel mogen in die zin echter niet te letterlijk opgenomen worden.

Van het oogpunt uit van de beoordeling van de belangrijkheid van het structureel probleem der tewerkstelling is de classificatie die hier opgenomen werd slechts als een vertrekpunt te aanzien. Zij beschouwt inderdaad de creatie van betrekkingen als resultaat van de overgang van een grote industriële groep naar een andere.

Alleen een meer gedetailleerde analyse zou kunnen aanleiding geven tot een preciesere classificatie die nl. zou toelaten een gebeurlijke onderschatting van het aantal in het leven te roepen betrekkingen in de sectoren in expansie te verbeteren, hetgeen met zich zou brengen dat rekening zou gehouden worden met de noodzakelijke transferten van werkgelegenheden binnen de beschouwde sectoren zelf.

Mais une telle classification devrait surtout tenir compte de données objectives relatives à l'évolution variable des secteurs, de l'imputation différentielle des investissements en capitaux par unité d'emploi.

Maar een dergelijke classificatie zou vooral dienen rekening te houden met objectieve gegevens betreffende de variabele evolutie, volgens de sectoren van de differentieële imputatie van kapitaalinvesteringen per eenheid tewerkstelling.

CHANGEMENTS DANS L'EMPLOI ENTRE 1959 ET 1965.

(En milliers.)

WIJZIGINGEN IN DE TEWERKSTELLING
TUSSEN 1959 EN 1965.

(In duizendtallen.)

		Changement en % Wijzigingen in %
Augmentation de la population active. — <i>Toename van de actieve bevolking</i>	84,7	+ 2,3
Réduction du chômage. — <i>Daling van de werkloosheid</i>	45,3	— 31,8
Augmentation nette de l'emploi. — <i>Netto verhoging van de tewerkstelling</i>	130,0	+ 3,7
Diminution du nombre des indépendants. — <i>Vermindering van het aantal zelfstandigen</i> ...	62,3	— 8,0
Augmentation nette de l'emploi salarié. — <i>Netto toename der bezoldigde bevolking</i>	192,3	+ 7,2
résultant de :		

Réduction d'emplois salariés <i>Vermindering van de bezoldigde tewerkstelling</i>		Augmentation d'emplois salariés <i>Vermeerdering van de bezoldigde tewerkstelling</i>	
Agriculture. — <i>Landbouw</i>	— 5,4	Construction. — <i>Bouwbedrijf</i>	55,3
Mines. — <i>Mijnen</i>	— 59,5	Etat. — <i>Staat</i>	19,7
Industries : secteurs en contraction. — <i>Nijverheidssectoren in verval</i>	— 28,8	Services. — <i>Diensten</i>	92,4
	— 93,7	Industries : — <i>Nijverheden</i> :	
Frontaliers. — <i>Grensarbeiders</i>	— 3,0	Secteurs à expansion lente. — <i>Sectoren met trage expansie</i>	28,1
	— 96,7	Secteurs à expansion rapide. — <i>Sectoren met vlugge expansie</i>	93,5
			289,0
dont : — <i>waarvan</i> :		dont : — <i>waarvan</i> :	
ouvriers. — <i>werklieden</i>	— 95,9	ouvriers. — <i>werklieden</i>	+ 214,6
employés. — <i>bedienden</i>	— 0,8	employés. — <i>bedienden</i>	+ 74,4

On s'est efforcé également de répartir entre ouvriers et employés l'évolution des emplois. Il en ressort qu'en net, les augmentations dans les nombres des employés et des ouvriers doivent être à peu près dans le rapport de deux à trois.

IV. — La politique de redressement économique.

Pour atteindre les résultats proposés plus haut dans le domaine de la production et de l'emploi, il sera nécessaire de faire un effort considérable qui devra porter en particulier sur les points suivants :

1. Orientation sélective de la production et des exportations.

Il s'agirait de faire porter une partie importante de l'effort sur le développement de secteurs où l'on peut attendre un accroissement rapide de la demande tant dans le pays que sur les marchés étrangers.

Ceci comporte un effort pour développer les entreprises déjà engagées dans ces secteurs; là où certaines d'entre

Men heeft eveneens gedacht om de evolutie van de werkgelegenheid te verdelen tussen arbeiders en bedienden. Daaruit volgt dat per saldo de vermeerdering van het aantal arbeiders en bedienden ongeveer in de verhouding staat van twee tot drie.

IV. — Politiek tot economisch herstel.

Om de hoger voorgestelde resultaten te bereiken op het gebied van produktie en tewerkstelling zal het noodzakelijk zijn een geweldige krachtinspanning te doen, die vooral op de volgende punten zal dienen gericht te zijn :

1. Selectieve oriëntatie van de produktie en de uitvoer.

Een bijzondere inspanning zou moeten gaan naar de sectoren waar een snelle aangroei van de vraag zowel in binnen- als in buitenland kan verwacht worden.

Dit behelst dat een inspanning geboden is om de ondernemingen bedrijvig in deze sectoren uit te breiden; indien, in

elles ne paraissent pas aujourd'hui en mesure de se maintenir dans des conditions de concurrence accrue, il s'agirait au besoin de pousser à la réorganisation ou à la fusion. En même temps cela impliquera un effort pour implanter dans le pays des entreprises nouvelles, belges ou étrangères, qui s'orienteraient vers ces productions.

Il est clair toutefois qu'il s'agit là d'un travail de longue haleine dont les résultats ne se feront sentir qu'à terme. A une échéance de cinq ans, les résultats de pareille politique seraient quantitativement insuffisants pour entraîner l'expansion générale de l'économie; aussi faut-il envisager, en même temps, un appui général aux initiatives industrielles reprises au 2 ci-dessous.

2. Dans un avenir immédiat, une croissance accélérée de l'économie ne peut résulter que d'un développement de l'ensemble des secteurs où

- a) il existe des possibilités adéquates de marchés;
- b) la position concurrentielle de notre industrie permet d'envisager une expansion des ventes;
- c) les entreprises sont prêtes à entreprendre des programmes d'expansion.

3. Il faudra s'assurer que l'implantation régionale des entreprises qui se créeraient ou se développeraient correspond aux vocations particulières de certaines régions et que le programme des investissements publics corresponde aux orientations industrielles.

4. Il faudra enfin s'assurer que l'expansion économique ne se heurtera pas à certains obstacles sur le plan, par exemple des possibilités financières ou de la qualification des travailleurs, tant manuels qu'intellectuels. Déjà aujourd'hui, malgré un chômage encore élevé, il manque des hommes dans certaines régions pour beaucoup de spécialités.

V. — Les programmes d'expansion.

On peut y distinguer quatre aspects ou étapes :

1. Un programme conçu en termes globaux qui se préoccuperait des ressources globales de la Nation, de leur affectation et des équilibres généraux de certaines grandeurs économiques telles que l'emploi et les disponibilités de forces de travail, l'épargne et l'investissement, la production et la demande globale, l'importation, l'exportation et la balance des paiements.

Pareil programme établissant certains objectifs généraux et certaines politiques de base est soumis au Parlement et discuté dans les organismes consultatifs nationaux, comme le Conseil Central de l'Economie et le Comité National d'Expansion.

2. Programmes par secteur.

Ces programmes rentrant dans le cadre d'ensemble tracé ci-dessus, devraient être élaborés avec la collaboration des représentants qualifiés des différents secteurs.

Ils devraient être établis compte tenu d'études sur le développement probable de la demande à l'intérieur et à l'étranger, d'études sur la position compétitive de notre industrie dans le cadre du Marché Commun et compte tenu des possibilités de réalisation par notre industrie.

Ces études par secteur, avec leur prolongement sur le plan des implantations régionales devront être poursuivies

de huidige omstandigheden, bepaalde onder deze niet opgewassen blijken te zijn om zich in de concurrentiestrijd te bevestigen, zou men ze eventueel tot reorganisatie of fusie moeten aanzetten. Terzelfdertijd zou dit een inspanning inhouden om in het land nieuwe bedrijven, Belgische of vreemde, in het leven te roepen, die zich naar deze produkties zouden richten.

Het is echter duidelijk dat het hier werkzaamheden van lange duur betreft, die slechts na bepaalde tijd resultaten zullen afwerpen. In een tijdsbestek van vijf jaar zouden de resultaten van dergelijke politiek kwantitatief onvoldoende zijn om tot een algemene expansie van de economie te leiden; derhalve moeten tijdelijk de industriële initiatieven vermeld onder 2 hierna gerugsteund worden.

2. In een nabije toekomst kan een verhoogde groei van de economie slechts voortspuiten uit de ontwikkeling van het geheel van sectoren waar :

- a) mogelijkheden bestaan die beantwoorden aan de eisen van de markt;
- b) de concurrentiële positie van onze nijverheid een uitbreiding van de verkopen toelaat;
- c) de ondernemingen bereid zijn expansieprogramma's te verwezenlijken.

3. Men zou zich moeten overtuigen dat de regionale inplanting van bedrijven die zouden opgericht of uitgebreid worden beantwoordt aan de bijzondere geschiktheden van bepaalde gewesten en dat het investeringsprogramma van de overheid deze industriële oriëntatie ondersteunt.

4. Er zou ook moeten voor gezorgd worden dat de economische expansie niet geremd wordt door bepaalde hinderpalen zoals bv. de financiële mogelijkheden of de kwalificatie zowel van de hand- als geestesarbeiders. Nu reeds ondanks een nog hoge werkloosheid, ontbreken er in bepaalde gewesten krachten voor verschillende specialiteiten.

V. — De expansieprogramma's.

Men kan er vier aspecten of etappen onderscheiden :

1. Een programma in globale termen opgesteld, dat zich in grote lijnen bezighoudt met de globale middelen van de Natie, van hun aanwending en van het algemeen evenwicht van zekere economische grootheden, zoals de tewerkstelling, de beschikbaarheden aan arbeidskrachten, de besparingen en de investeringen, de produktie en de globale vraag, de invoer, de uitvoer en de betalingsbalans.

Dergelijk programma, dat bepaalde algemene objectieven, alsmede een bepaalde basispolitiek vaststelt, wordt voorgesteld aan het Parlement en besproken in de nationale consultatieve organismen, zoals de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven en het Nationaal Comité voor Expansie.

2. Programma's per sector.

Binnen het raam van het globaal programma, dienen deze sectoriële programma's uitgewerkt met de medewerking van de gekwalificeerde vertegenwoordigers van de verschillende sectoren.

Zij zouden moeten opgesteld worden rekening houdend met studies nopens de mogelijke ontwikkeling van de vraag in binnen- en buitenland, met studies betreffende de concurrentiële voorwaarden van onze nijverheid in het kader van de Gemeenschappelijke Markt en tevens met de mogelijkheden tot verwezenlijking door onze industrie.

Deze studies per sector, met hun verlenging op het plan van de regionale inplantingen, zullen met alle mogelijke

pendant la première moitié de 1961 avec toute la diligence possible. Le premier projet d'un programme d'ensemble devra être modifié et ajusté pour tenir compte des programmes sectoriels qui auront pu être établis.

Ces programmes qui seraient établis avec le concours des conseils professionnels là où ils existent, pourraient être présentés au Comité National d'Expansion, voire au Conseil Central de l'Economie s'il y a lieu, avant d'être incorporés dans le cadre général.

3. En dehors des problèmes directs de production, il y aura une série de problèmes particuliers qui devront simultanément faire l'objet d'études détaillées par des techniciens compétents. Il s'agira par exemple de problèmes financiers, de problèmes de répartition et de qualification de l'emploi, de problèmes d'investissements publics.

L'étude de chacun de ceux-ci pourrait être confiée à des comités techniques.

4. A un stade ultérieur, les programmes globaux et sectoriels devront être constamment réexaminés et ajustés pour tenir compte de faits nouveaux ou d'évolutions imprévues.

Il y aura lieu de préparer des programmes de réalisation annuelle qui tiennent compte des perspectives conjoncturelles immédiates, de la situation des finances publiques, du volume des investissements prévus, etc.

VI. — Méthodes de travail.

Les moyens d'action suivants sont suggérés pour :

A. — *développer certains secteurs au potentiel élevé.*

1. Il ne suffira pas d'encourager des initiatives, il faudra au besoin les provoquer de la part d'entreprises dynamiques qui paraissent susceptibles de développer leur fabrication ou d'utiliser leur base industrielle actuelle pour se lancer dans des domaines connexes.

Ceci pourra se faire par un contact direct avec quelques entreprises importantes ou bien par l'intermédiaire de comités restreints d'investissements.

2. Ces comités travailleraient dans les secteurs où un effort d'expansion ou de rationalisation s'indique. Avec les représentants des pouvoirs publics, ils seraient invités à présenter un programme de développement concret, compte tenu des possibilités techniques et des marchés. Pareil programme recevrait, dans sa réalisation, l'appui des pouvoirs publics.

3. De la même façon, il faudrait non seulement encourager, mais provoquer la rationalisation voire la réorganisation, de certains secteurs qui apparaissent actuellement incapables de réaliser les progrès nécessaires ou qui se trouvent nettement dépassés par la concurrence des pays voisins.

4. Dans le cadre du programme qui aurait été établi en collaboration avec les industriels et accepté par eux, l'effort de recherche scientifique appliquée devrait être intensifié.

spoord moeten voortgezet worden tijdens de eerste helft van 1961. Het eerste ontwerp van algemeen programma zal moeten gewijzigd en aangepast worden teneinde rekening te houden met de sectoriële programma's die zullen kunnen opgesteld worden.

Deze programma's die zouden opgesteld werden met de medewerking van de bedrijfsraden, daar waar deze bestaan, zouden kunnen voorgelegd aan het Nationaal Comité voor Expansie en, indien nodig, aan de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven, dit alvorens in het algemeen kader te worden opgenomen.

3. Buiten de rechtstreekse produktieproblemen zullen er zich ook verschillende bijzondere problemen stellen, die gelijktijdig door bevoegde technici in de bijzonderheden dienen bestudeerd. Het gaat hier bv. om financiële problemen, de problemen van verdeling en van kwalificatie van de arbeidskrachten, problemen van overheidsinvesteringen.

De studie van elk van deze problemen zou kunnen toevertrouwd worden aan technische comité's.

4. In een verder stadium zouden de globale en sectoriële programma's aan een voortdurend nazicht dienen onderworpen te worden en aangepast, ten einde rekening te kunnen houden met nieuwe feiten of onvoorziene evoluties.

Het blijkt nodig jaarlijks programma's samen te stellen, waarbij men zou kunnen rekening houden met de onmiddellijke conjuncturele vooruitzichten, met de toestand van de openbare financiën, met de omvang der voorziene investeringen, enz.

VI. — Praktische werkmethode.

Volgende actiemiddelen worden vooropgesteld voor :

A. — *De ontwikkeling van bepaalde sectoren met grote mogelijkheden.*

1. Het zal niet volstaan initiatieven aan te moedigen, desnoods moeten ze uitgelokt worden vanwege dynamische ondernemingen, die blijkbaar in de mogelijkheid verkeren hun fabricatie uit te breiden of hun huidige industriële basis te gebruiken teneinde aanverwante bedrijvigheden aan te pakken.

Dit zal kunnen verwezenlijkt worden door een directe contactname met enkele belangrijke ondernemingen of wel door de tussenkomst van enkele beperkte investeringscomité's.

2. Deze comité's zouden optreden voor de sectoren waarin een bijzondere inspanning van expansie of van rationalisatie zich opdringt. Aangevuld door enkele vertegenwoordigers van de overheid zouden deze technische comité's uitgenodigd worden een concreet ontwikkelingsprogramma voor te stellen, waarbij rekening wordt gehouden met technische en afzet-mogelijkheden. Dergelijk programma zou voor de realisatie door de overheid gesteund worden.

3. Op dezelfde wijze dient de rationalisatie en zelfs de reorganisatie van zekere sectoren, die in de huidige omstandigheden niet bij machte blijken te zijn een voldoende vooruitgang te verwezenlijken, of die duidelijk voorbijgestreefd blijken te zijn door de concurrentie van de naburige landen, niet enkel aangemoedigd, maar desnoods uitgelokt te worden.

4. In het raam van het programma, dat in samenwerking met de industriëlen zou opgesteld en door hen aangevaard worden, zou de inspanning van toegepast wetenschappelijk

dans le cadre de l'I.R.S.I.A. et en coopération avec cet organisme.

5. La prospection concernant les investissements étrangers devrait s'orienter plus résolument vers l'importation de procédés techniques nouveaux.

Il est particulièrement indiqué de favoriser des accords où les participants belges ne se contenteraient pas de fabriquer sous licence, mais poursuivraient le développement et l'amélioration des produits.

6. Il faudra renforcer les possibilités d'action du secteur public tant pour appuyer des initiatives intéressantes que, le cas échéant, pour créer ou stimuler des initiatives qui ne se manifesteraient pas spontanément.

Le projet concernant la Société Nationale d'Investissement et les sociétés régionales s'inscrit dans ce cadre.

Les possibilités d'action de la S.N.I. devraient être accrues entre autres sur le plan de la recherche technologique et du développement de nouveaux produits.

B. — Favoriser un accroissement des investissements.

Il est suggéré d'organiser une collaboration avec les représentants qualifiés des principaux secteurs industriels pour établir, de commun accord, les perspectives de la demande pour les types de produits qui les intéressent et les possibilités de production.

Il y aurait lieu dans certains cas de s'efforcer, sur la base des perspectives qui auraient été ainsi dégagées, et compte tenu de l'augmentation de la demande intérieure résultant de l'exécution du programme par les autres secteurs, d'entreprendre ou de reviser le planning de leurs investissements.

Ce travail est déjà engagé dans un certain nombre de secteurs qui ont entrepris une série d'études préparatoires à un véritable planning industriel.

Ces études ont bien entendu des objectifs variables suivant les secteurs. Généralement elles visent à déterminer les perspectives de la demande à l'échelle du Marché Commun et la position compétitive de l'industrie belge, ce qui constitue les éléments extérieurs principaux pour examiner les possibilités de production et d'investissement.

Ce travail est entrepris soit par des conseils professionnels, soit par des fédérations patronales et pour les problèmes de l'énergie, de la distribution et de l'agriculture, on a fait appel aux commissions compétentes du Conseil Central de l'Economie.

Les programmes qui seraient ainsi fixés de commun accord avec les principaux intéressés pourraient recevoir, dans leur exécution, l'appui de la politique du Gouvernement, notamment sur le plan de la politique industrielle et commerciale, de l'orientation de la recherche scientifique, de la politique du crédit public, des commandes en provenance du secteur public, voire de la politique fiscale s'il y a lieu.

C. — Résoudre certains problèmes particuliers.

Il s'agit ici de conditions générales qui affectent la réalisation de tous les programmes sectoriels.

onderzoek moeten geïnvesteerd worden. In dit verband is het aangewezen het I.W.O.N.L. rechtstreeks daarbij te betrekken.

5. De prospectie inzake buitenlandse investeringen zou zich verder sterker dienen te oriënteren naar de import van nieuwe technologische procédés.

Het blijkt bijzonder aangewezen het afsluiten van akkoorden aan te moedigen, waarbij de Belgische deelnemers zich niet zouden beperken tot het fabriceren onder vergunning, maar de ontwikkeling en de verbetering van de produkten zouden nastreven.

6. De actiemogelijkheden van de overheid dienen te worden verruimd, zowel voor het steunen van belangrijke initiatieven als, indien nodig, voor het tot stand brengen of stimuleren van initiatieven die niet spontaan tot uiting zouden komen.

Het voorstel betreffende de Nationale Investeringsmaatschappij en de regionale maatschappijen dient zeker in dit kader opgenomen.

De actiemogelijkheden van de N.I.M. zouden moeten verstrekt worden, o.m. op het vlak van het technologisch onderzoek en van de ontwikkeling van nieuwe produkten.

B. — Bevordering van een toename van het volume der investeringen.

Er wordt voorgesteld een nauwe samenwerking tot stand te brengen tussen de gekwalificeerde vertegenwoordigers van de voornaamste industriële sectoren om, in gemeenschappelijk overleg, de vooruitzichten van de vraag naar bepaalde produkten, die hun belangstelling wegdragen, en van de produktiemogelijkheden op te stellen.

In sommige gevallen zou men de industriële er toe moeten kunnen aanzetten op basis van die perspectieven, en rekening houdend met de verhoging van de binnenlandse vraag, voortvloeiend uit de realisatie van het programma in de andere sectoren, hun investeringsprogramma's op te stellen of te herzien.

Deze analyse werd reeds in een aantal sectoren op gang gebracht, waarbij een reeks voorbereidende studies, die kunnen leiden tot een werkelijke industriële planning, werden ondernomen.

Deze studies hebben, vanzelfsprekend, volgens de sector een verschillend karakter. Gewoonlijk beogen zij de bepaling van de vooruitzichten op de schaal van de Gemeenschappelijke Markt en van de competitieve positie van de Belgische industrie, hetgeen in feite de belangrijkste externe elementen omvat voor het onderzoek van de mogelijkheden van produktie en investeringen.

Dit werk is toevertrouwd, ofwel aan de bedrijfsraden, ofwel aan de patronale federaties, en voor de problemen van de energie, de distributie en de landbouw heeft men beroep gedaan op de bevoegde commissies van de Centrale Raad van het Bedrijfsleven.

De programma's die in gemeenschappelijk overleg met de bijzonderste belanghebbenden werden opgesteld zullen, bij hun verwezenlijking, de steun van de Regering kunnen bekomen, nl. op het plan van de industriële en handelspolitiek, van de oriëntatie van het wetenschappelijk onderzoek, van de politiek van het openbaar krediet, van de bestellingen van de overheidssector, zelfs eventueel van de fiscale politiek.

C. — De oplossing van bepaalde bijzondere problemen.

Het betreft hier de algemene voorwaarden die de realisatie van al de sectoriële programma's beïnvloeden.

Le Gouvernement a décidé que des commissions seraient établies pour étudier les problèmes suivants :

1. *Commission des investissements publics et du logement*, dont le rôle serait d'étudier les besoins en matière d'infrastructure et d'investissements sociaux, en fonction du développement économique.

Cette commission, créée depuis le mois de février, a demandé aux différents départements publics intéressés de préparer un planning à long terme des investissements, chacun dans son secteur.

Le travail de coordination et de réconciliation dans le cadre des perspectives de développement économique débutera effectivement sitôt que les programmes partiels auront été préparés.

2. *Commission financière* que le Gouvernement a récemment décidé d'établir sous une forme restreinte et qui devrait étudier le problème des marchés financiers et de leurs aménagements éventuels de façon à veiller à ce qu'un relèvement des investissements industriels ne se heurte pas à des goulots d'étranglement sur le plan financier.

3. Une *Commission de l'emploi* proposée par le Ministre du Travail, qui examinerait tous les problèmes relatifs au volume de l'emploi. Elle examinerait les besoins et l'offre de travail de façon à faciliter le recrutement dans les secteurs en expansion; qualitativement, elle devrait faciliter l'adaptation ou la réadaptation des travailleurs aux besoins de l'industrie.

4. Une *Commission de l'implantation régionale* dont la première fonction serait d'étudier les avantages comparatifs de localisation des régions du pays pour les différentes branches d'activité économique de façon à faciliter une implantation rationnelle de l'industrie.

5. *Commission des petites et moyennes entreprises*. Elle aura à rechercher les techniques qui permettent d'associer les petites entreprises dispersées à un effort national.

VII. — Conclusions.

Le programme qui est présenté ici est encore provisoire. Les chiffres seront révisés et précisés. La partie la plus importante du travail est encore à faire.

Le Gouvernement a toutefois voulu présenter au Parlement, sans tarder, les objectifs généraux qu'il paraît possible et souhaitable d'atteindre, en même temps que les méthodes de travail et les moyens d'action qu'il propose pour les réaliser.

L'approche générale du Gouvernement est de rechercher l'appui de toutes les énergies et compétences et de toutes les bonnes volontés disponibles.

La réalisation du programme doit pouvoir s'appuyer sur la coopération active des milieux industriels, professionnels et syndicaux, sur le travail des différents départements et administrations de l'Etat et des parastataux, sur la collaboration des milieux scientifiques et universitaires.

La réalisation des objectifs proposés présentera des difficultés considérables; l'accélération de la croissance économique présuppose un véritable renouvellement dans les optiques et les modes d'action du secteur privé comme du secteur public.

De Regering heeft besloten dat commissies zouden opgericht worden om de volgende problemen te bestuderen.

1. *Commissie van de overheidsinvesteringen en de huisvesting*, waarvan de taak er in zou bestaan de behoeften aan infrastructuur en aan sociale investeringen te bestuderen in functie van de economische ontwikkeling.

Deze commissie, opgericht sinds de maand februari, heeft de verschillende ministeriële departementen gevraagd een planning op lange termijn van de investeringen voor te bereiden, ieder voor zijn sector.

Het coördinatie- en harmonisatiewerk in het kader van de perspectieven van de economische ontwikkeling, zal een effectieve aanvang nemen van zodra de partiële programma's zullen samengesteld zijn.

2. *Financiële Commissie*, waarvan de oprichting in beperkte vorm onlangs door de Regering werd beslist, die zou belast moeten worden met de studie van het probleem van de financiële markten en van de eventuele aanpassing ervan, ten einde er over te waken dat een toename van de industriële investeringen niet zou stuiten op de knelpunten inzake financiering.

3. *Commissie van de tewerkstelling*, voorgesteld door de Minister van Arbeid, met als opdracht de studie van de problemen inzake tewerkstellingsvolume. Zij zou een onderzoek instellen inzake de behoeften en het aanbod van arbeidskrachten ten einde voor de sectoren in expansie de aanwerving te vergemakkelijken; onder kwalitatief oogpunt zou de commissie de opdracht krijgen de aanpassing of heraanpassing van de arbeidskrachten te bevorderen volgens de behoeften van de industrie.

4. *Een Commissie voor regionale inplanting*, waarvan de eerste opdracht er in zou bestaan de studie te ondernemen van de comparatieve voordelen voor localisatie van verschillende takken van onze economische activiteit, ten einde er een rationele inplanting van de industrie mogelijk te maken.

5. *Commissie van kleine en middelgrote bedrijven*. Zij zal tot doel hebben de technieken te onderzoeken om de kleine verspreide ondernemingen te betrekken bij de nationale inspanning voor expansie.

VII. — Besluiten.

Het programma dat hier werd voorgesteld is nog van voorlopige aard. De cijfers zullen herzien en gepreciseerd worden. Het belangrijkste deel van het werk is nog te verwezenlijken.

De Regering heeft nochtans zonder verder af te wachten, aan het Parlement de algemene doeleinden willen voorleggen die volgens haar, wenselijk en mogelijk zijn, samen met de werkmethode en de actiemiddelen die zij meent te moeten aanwenden voor de realisatie.

De algemene opzet van de Regering bestaat er in zich de steun te verzekeren van al de energieke en bevoegde krachten en beroep te doen op de bestaande goede wil.

De verwezenlijking van het programma moet kunnen steunen op een actieve medewerking van de industriële, de professionele en de syndicale middelen, evenals op het werk van de verschillende departementen en administraties van de Staat en van de parastatale instellingen, alsook op de medewerking van de wetenschappelijke en universitaire middelen.

De verwezenlijking der voorgestelde objectieven zal stuiten op aanzienlijke moeilijkheden; de acceleratie van de economische groei laat een werkelijke hernieuwing vooronderstellen in de optiek en de werkmethode, zowel bij de particuliere als bij de publieke sector.

Un programme de redressement n'a une chance d'aboutir que si dans le secteur public on accorde une réelle priorité à sa réalisation et que s'il obtient la coopération du secteur privé.

Il est clair, en effet, qu'on ne peut demander l'établissement ou la révision de programmes dans le secteur privé que s'il existe, du côté du Gouvernement, une volonté politique ferme et une décision d'utiliser pleinement les moyens d'action existants.

L'expansion de l'industrie et de l'emploi demeure au premier chef le fait de l'économie privée. Mais ses décisions sont influencées par nombre d'aspects de la politique de l'Etat : indirectement par la politique budgétaire, financière et fiscale, par les investissements publics et la politique régionale, par la politique de l'emploi et celle des prix; plus directement, par l'utilisation des aides prévues par les lois, et des facilités du secteur public du crédit.

Il faudrait encore mentionner la politique de recherche scientifique, la formation des cadres nécessaires à l'économie de demain, les commandes placées par le secteur public, la politique agricole, commerciale et industrielle, sans oublier les efforts en matières de commerce extérieur.

A regarder les objectifs quantitatifs de production, d'exportation, d'investissement, il apparaît que c'est à l'industrie qu'il incombera d'en réaliser la plus grande partie : mais ce lui serait impossible sans l'appui intégral des politiques concertées des pouvoirs publics. Si c'est l'industrie qui doit créer les emplois, l'action du Gouvernement doit établir les conditions qui rendent l'expansion possible, qui l'encouragent et qui l'orientent.

Les méthodes proposées ici pourront être améliorées avec l'expérience. Toutefois la recherche d'une coopération qui les inspire, présente la meilleure chance de réaliser le redressement économique nécessaire dans le cadre d'une structure sociale qui entend respecter la liberté de décision des entreprises privées en matière de production et d'investissement.

Le Ministre de la Coordination Economique,

Een herstelprogramma heeft slechts kans tot slagen, wanneer men in de publieke sector aan de uitvoering een reële prioriteit verleent en men op de volledige medewerking van de particuliere sector kan rekenen.

Het is inderdaad duidelijk dat aan de particuliere sector de opstelling of de herziening van de programma's slechts kan gevraagd worden, indien van de zijde van de Regering de nodige politieke wil en een beslistheid bestaat om de bestaande actiemiddelen te gebruiken.

De expansie van de industrie en van de tewerkstelling hangt in de eerste plaats af van het particuliere bedrijfsleven. De beslissingen echter worden beïnvloed door een aantal aspecten van de overheidspolitiek : onrechtstreeks door de begrotings-, de financiële en de fiscale politiek, door de overheidsinvesteringen en de regionale politiek, door de tewerkstellings- en de prijzenpolitiek, meer rechtstreeks door de inzet van de hulpmaatregelen voorzien door de wetten, en de faciliteiten verstrekt door de kredietinstellingen van de publieke sector.

De politiek inzake wetenschappelijk onderzoek, de geplaatste bestellingen van de publieke sector, de landbouw, de handels- en industriële politiek dienen hier eveneens aangestipt te worden zonder de nodige kaders voor de economie van morgen en zonder de inspanningen inzake buitenlandse handel te vergeten.

Bij het overschouwen van de kwantitatieve doelstellingen van produktie, uitvoer en investeringen blijkt dat het grootste gedeelte te verwezenlijken is door de industrie. Nochtans zal dit slechts mogelijk zijn door een integrale inzet van de in onderling overleg weerhouden maatregelen van de overheidssector. Indien het aan de industrie toekomt de werkgelegenheden te scheppen, dan moet de actie van de Regering er in bestaan voorwaarden in het leven te roepen waarbij de expansie mogelijk wordt, die haar aanmoedigt en haar oriënteert.

De ondervinding zal aantonen hoe de hier voorgestelde methodes voor verbetering zullen vatbaar zijn. Het streven naar een samenwerking waarvan ze zijn doordrongen biedt de beste kans het noodzakelijk economisch herstel tot stand te brengen binnen het raam van een maatschappelijke structuur, die de vrijheid laat aan de particuliere ondernemingen beslissingen te nemen inzake produktie en investeringen.

De Minister voor Economische Coördinatie,

A. DEQUAE.

Le Ministre des Affaires Economiques,

De Minister van Economische Zaken,

J. VAN DER SCHUEREN.